

Краснянська Н.Д.,ст.викл.,Одеса, Одеський держ.еколог.ун-т

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.

Під ментальністю розуміють стійкі структури глибинного рівня колективної та індивідуальної свідомості й підсвідомості, що визначають устремління, нахили, орієнтири людей, у яких виявляються національний характер, загальновизнані цінності, суспільна психологія. Ментальність означає дещо спільне, що лежить в основі свідомого і підсвідомого, логічного та емоціонального, тобто вона є глибинним джерелом мислення, ідеології та віри, почуттів та емоцій. Як правило, ментальність формують такі чинники: географічне середовище, політичні інститути і соціальні структури суспільства, культура, традиції. Характерні риси та особливості української ментальності зумовлені низкою чинників: 1.Геополітичне становище: між Заходом і Сходом. Саме воно зумовило маргінальність, двоїстість української ментальності. Їй притаманне поєднання індивідуалізму, характерного для західної орієнтації, східної чуттєвості та емоційності. 2. Домінуючий вплив двох головних історичних пластів традиційно-побутової культури: землеробського та козацького. Найглибинніші пласти української ментальності закладені, безперечно, землеробством, яке з найдавніших часів було заняттям українців як автохтонного етносу. Саме воно визначало особливості їхнього світобачення, культурні орієнтири та соціальну організацію. Фахівці стверджують, що весь уклад життєдіяльності українців (праця, традиції, культура, мова і

ментальність) ідеально адаптовані до однієї території, детерміновані природними циклами і сільськогосподарським календарем. Закодована на рівні підсвідомості, закріплена в традиціях та мові, ця інформація крізь століття зумовлює такі характерні риси українського національного характеру, як тонке відчуття гармонії, зважений підхід до вирішення складних справ, працьовитість, миролюбність, ліричне сприйняття життя, м'який гумор, відчуття господаря та певний індивідуалізм (усвідомлення самоцінності власної особистості), розвинуте почуття справедливості, що спонукає до нескінченних пошуків правди. [1]

Землеробська культура, залишки матріархату в родинних стосунках, зумовили пріоритетну роль жінки. Внаслідок цього соціальні та психічні норми, ідеали, система моральних цінностей українців формувалися в координатах землеробської культури під домінуючим впливом жінки, на противагу Західній Європі, де переважав патріархальний тип родин. Активність, яскраво виражені волелюбність і демократизм, пріоритет чоловіка почали фіксуватися і закріплюватися в українській ментальності з появою на історичній сцені – козацтва. 3.Багатовікова відсутність власної держави. Це суттєво деформувало український національний характер, зумовило гіперболізацію зовнішніх чинників, покладання на них провини за численні свої біди. Тривала відсутність в українського народу власної держави відбилася в національній ментальності як трагедія людини, яка є хазяїном землі, але через дію зовнішніх сил не може бути вільним господарем. Саме з цього коріння проростають примирення з негативними явищами, терплячість, відсутність

здорових амбіцій, дистанціювання від особистої відповідальності.

4.Тривала роз'єднаність українських земель. Перебування українських земель у складі Російської, Австро- Угорської імперій, Польщі, Румунії, Чехословаччини та інших держав вплинуло на культуру, традиції, побут українців. Саме це є основою такої риси сучасної української ментальності, як відсутність почуття національної єдності. Наприклад, на ментальність галичан суттєво вплинула західноєвропейська культура, насамперед айстро-німецька та польська. Важливим чинником їхнього життя була грецько-католицька церква. Для жителів Галичини більш характерні такі риси, як працелюбність, індивідуалізм, вміння господарювати, повага до власності. Крім того ментальності галичан притаманні певний консерватизм, скерований на увіковічення в незмінному вигляді основних національно-етнічних цінностей, а також активне виявлення національних почуттів, патріотизму. Що стосується населення Центральної, Східної та Південної України, то для них, через певні історичні обставини, головою метою було, як правило, не національне, а соціальне визволення. Провідними рисами ментальності в цьому регіоні були: колективізм, анархізм, віра в доброго і мудрого правителя, який наведе порядок; порівняно слабшими – національні, патріотичні почуття. Отже, є всі підстави говорити не тільки про особливості української ментальності загалом, а й про її своєрідність у різних регіонах України.

5.Цілеспрямоване знищення й денаціоналізація української еліти. Конформізм частини її звужували коло генераторів національних філософських ідей, творців самобутньої української культури,

політичних лідерів та провідників народу. Це з одного боку, посилювало консервативність української ментальності як засобу захисту вже набутих національних цінностей від чужих впливів, з іншого – поглиблювало недовіру до власної еліти, яка може запродатися знову. 6. Нашарування «радянської» ментальності. Тривале перебування українського народу в жорстких рамках тоталітарного суспільства лишило свій слід в національному генетичному коді. «Родимі плями» тоталітаризму наявні в психології кожної людини, яка вихована за радянської доби. Можна виділити такі основні риси «радянської» ментальності: пасивність особи-відсутність волі до поліпшення життя власними силами; комплекс меншовартості, патерналізм –перекладання на владу вирішення власних проблем; безпорадність- надія на вирішення проблем ззовні, на чийсь гуманітарну допомогу. [2]

Отже, ретельне врахування характерних рис та особливостей національної ментальності – необхідна умова при розробці як стратегічного плану, так і тактичної лінії реформування суспільства.

Література:

- 1.Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України: монографія./М.Ф.Юрій. - 2-е вид.-К.:Кондор,2008.-738 с.
- 2.Власюк О.,Парахонський Б.,Пирожков С. Людський вимір: реалії та перспективи України // Політика і час.-1995.-№ 2.-С.35.